

ДИНАМИКА И КОМПАРИРАЊЕ НА ПРОИЗВОДСТВОТО НА ТУТУН СО ПЧЕНИЦА, ПЧЕНКА И СОНЧОГЛЕД ВО Р. МАКЕДОНИЈА

Трајко Мицески
Институт за тутун - Прилеп

ВОВЕД

Со цел да се вклучиме во тековите за развојот и ограничувањата на производството на одделни земјоделски култури, согласно со интенциите на ЕУ и глобалната светска политика, ние како земја апликант за член во ЕУ мора да имаме слика за динамиката на дvideње на производството на одделни производи. Затоа во овој труд ја истакнуваме динамиката на производството на тутун, пченица, пченка и сончоглед за еден долгорочен (триесетгодишен) период во Р. Македонија.

Статистичките податоци покажуваат

дека динамиката на нивното производството во анализираниот период покажува циклични движења, со извесен забележителен пораст кај пченката.

Заради прегледност на динамиката на производството на соодветните производи, даваме табеларни и графички прикази, кои ќе послужат како информации корисни за менаџментот од земјоделската област за анализирање и насочување на производството во наредниот период, согласно стратешкиот развој на аграрната политика на ЕУ.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД НА РАБОТА

Во изработката на овој труд се користени податоци од Државниот завод за статистика на Република Македонија објавени во Статистичките годишници од 1973 до 2002

година, како и друга литература.

Во истражувањето се применувани аналитичкиот, математичко-статистичкиот и компаративниот метод.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Заради добивање на сознание за производството на тутун, пченица, пченка и сончоглед во Р. Македонија од 1973 до 2002 година, извршена е анализа на објавените статистички податоци од тој период (Табела 1).

Заради поголема прегледност на осцилациите во динамиката на производството на наведените култури и ограничениот простор во трудов, истите ќе ги прикажеме во два поединечни графика, групирајќи ги согласно со обемот на производство.

Така просечното производство на

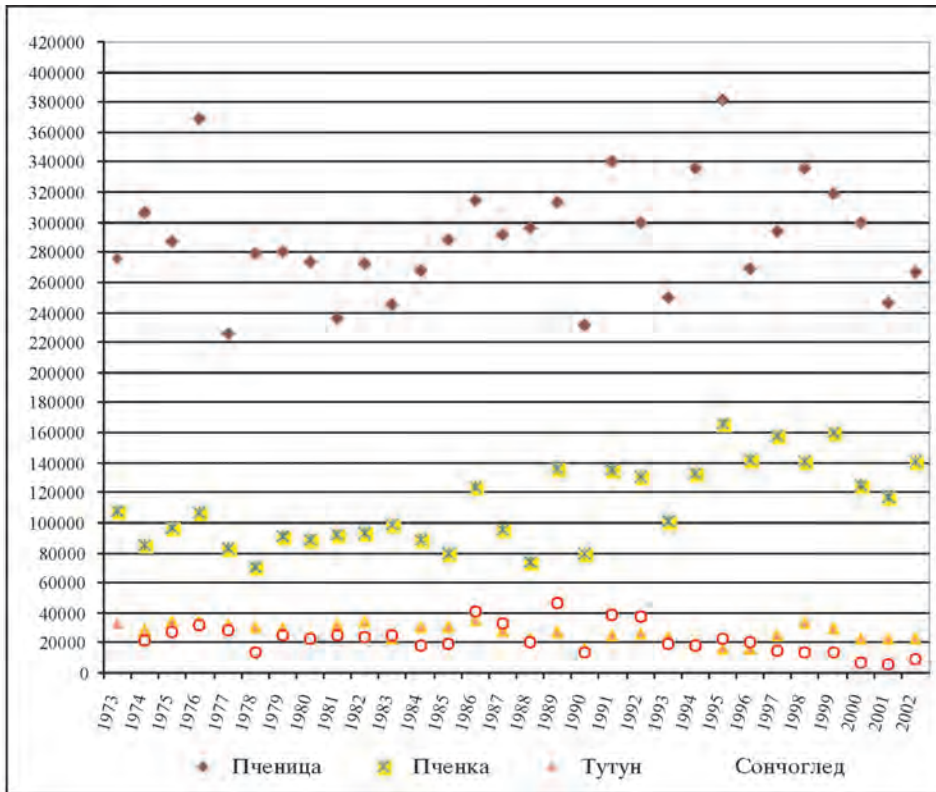
тутун во анализираниот триесет- годишен период изнесува 26.842 тони, а на сончогледот 22.656 тони, а од графичкиот приказ, добро можат да се согледаат нивните осцилации. (Графикон 2)

Во Графикон 3 ќе ја прикажеме динамиката на производството на пченица и пченка, кај кои иако се забележува поголема разлика во обемот на годишното производство, (кај пченицата 289.786 тони, а кај пченката 11.288 тони), сепак се добива јасна прегледност за осцилациите во производството.

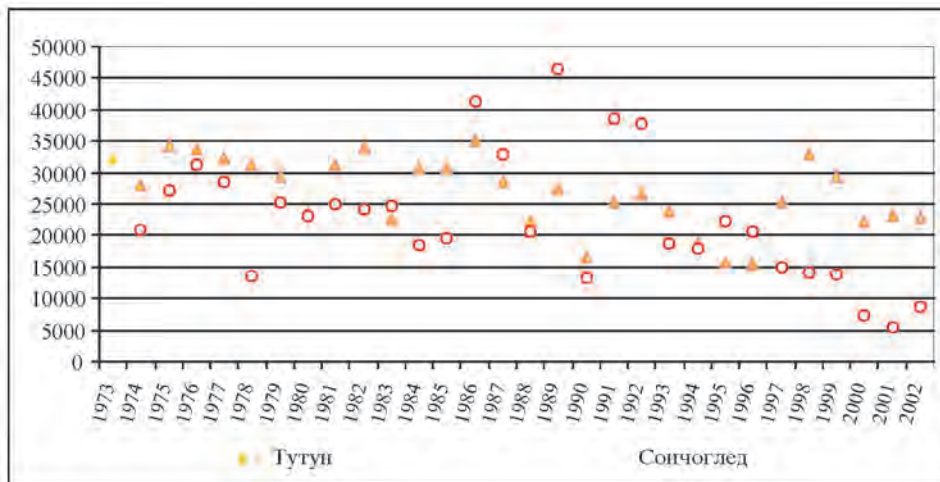
Таб.1 Динамика на производството на тутун, пченица, пченка и сончоглед во Р. Македонија.
Tab.1 Dynamics in production of tobacco, wheat, maize and sunflower in R. Macedonia (1973-2002)

Р.бр. N ⁰	Години Years	во тони in tons			
		Тутун Tobacco	Пченица Wheat	Пченка Maize	Сончоглед Sunflower
1	1973	32,437	275,936	107,755	23,569
2	1974	27,978	306,384	85,301	21,030
3	1975	34,126	286,696	96,857	27,162
4	1976	33,721	368,659	106,235	31,334
5	1977	32,296	226,293	83,065	28,527
6	1978	31,154	278,853	70,103	13,476
7	1979	29,447	280,056	90,999	25,195
8	1980	23,587	273,406	88,445	23,085
9	1981	31,294	235,730	91,520	25,052
10	1982	34,000	272,408	92,878	24,058
11	1983	22,490	245,566	98,992	24,807
12	1984	30,719	267,719	88,795	18,491
13	1985	30,728	288,455	79,194	19,515
14	1986	35,020	314,655	123,627	41,271
15	1987	28,648	292,226	95,419	32,951
16	1988	22,259	296,397	73,956	20,774
17	1989	27,537	313,752	136,700	46,345
18	1990	16,452	231,392	79,543	13,419
19	1991	25,195	340,747	134,958	38,685
20	1992	26,502	299,522	130,259	37,756
21	1993	24,002	249,789	101,063	18,841
22	1994	18,862	336,133	133,211	17,880
23	1995	15,683	381,226	165,652	22,290
24	1996	15,412	269,303	142,241	20,586
25	1997	25,308	293,762	157,234	14,902
26	1998	32,746	336,562	140,949	13,148
27	1999	29,368	319,419	160,550	13,937
28	2000	22,175	299,356	125,383	7,351
29	2001	23,217	246,208	117,070	5,475
30	2002	22,911	266,961	140,694	8,760
Просек		26,842	289,786	111,288	22,656

Граф. 1. Динамика на производството на тутун, пченица, пченка и сончоглед во Р. Македонија во периодот 1973-2002 год.
 Figure.1. Dynamics in production of tobacco, wheat, maize and sunflower in R. Macedonia (1973-2002)

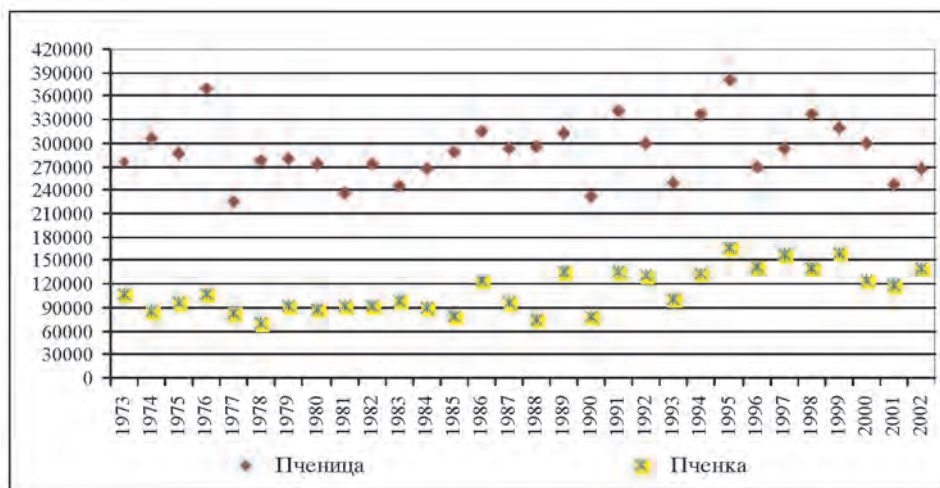

Граф. 2. Динамика на производството на тутун и сончоглед во Р. Македонија во периодот 1973-2002 год.
 Figure 2. Dynamics in production of tobacco and sunflower in R. Macedonia, 1973-2002.

Граф. 3. Динамика на производството на пченица и пченка во Р. Македонија во периодот 1973-2002 год.

Figure 3. Dynamics in production of wheat and maize in R. Macedonia, 1973-2002.

Од презентираниите табели и графикони, се забележуваат големи осцилации во динамиката на производството на тутун, пченица, пченка и сончоглед во Р. Македонија што се должи на влијанието на многубројни фактори, кои заради просторот во трудов, нема да бидат коментирани.

Информациите за одделните култури не би биле целосни доколку не се презентираат и податоците за нивниот годишен принос (kg/ha) во анализираниите години, (Табела 2, Графикон 4).

Од презентираниите табели и графикони може да се согледа динамиката на производството и приносот (kg/ha) на тутунот, пченицата, пченката и сончогледот, кои како информации можат многу да придонесат во определувањето на тутунопроизводителите за конципирање на идните претприемачки активности и развивање на семејни бизниси.

Всушност, ваквите информации се неопходни за нашите тутунопроизводители, бидејќи Р. Македонија како земја апликант за членство во ЕУ и учесник во глобалниот светски пазар на тутунот, е обврзана активно да се вклучи кон стратешката политиката на ЕУ насочена кон тутунот и развојот на други земјоделски култури, притоа следејќи ги интенциите поврзани со нив.

Во тој поглед, предлогот на Комисијата, мислењето на Европскиот

парламент и мислењето на Комитетот за економски и социјални прашања при Советот на ЕУ, иницира постепено (безболно) "пренасочување на производството на тутун на други култури"¹.

Тоа меѓудругото произлегува од си позачестените антипушачки пропаганди и си поголемата гласност за штетните ефекти на тутунскиот чад (пушењето) врз здравјето на луѓето од страна на здравствени кругови, како и ризикот од загадувањето на водите со истекувањето на азотот од користените ѓубриња (потенцирано од страна на еколошки друштва). Затоа, согледувајќи ги трендовите на производство и проучувајќи го економскиот и социјалниот аспект, тутунопроизводителите треба да се насочат кон производство на квалитетни сорти тутун (прифатени од ЕУ) и постепено пренасочување кон производство на други култури (претходно усогласени од соодветни научноистражувачки и државни институции).

Тргувајќи од фактот дека целта на секој производител е да произведе што поголем производен квантитет и квалитет, преку остварување на високи приноси по единица површина, а со тоа и повисок профит, тогаш тој мора да има согледување за досегашната динамика на производството, влијанието на одделните надворешни фактори, како и влијанието на самите производители врз производството.

¹ COUNCIL REGULATION fixing the premium and guarantee thresholds for leaf tobacco by variety group and Member state for the 2002, 2003 and 2004 harvests and amending Regulation (EEC) No 2075/92, Brussels, 21.11.2001 COM (2001) 684 final 2001/0276 (CNS).

Од анализата на динамиката и анализата на многубројните фактори кои влијаат врз производството на тутун и на другите анализирани култури, може да се истакне дека со поголема посветеност и ангажираност во работењето, има можности за подобрување на производноста односно зголемување на приносот по единица површина. Всушност, и нашите истражувања направени на организирано (мини фармерско) производство на тутун, говорат дека просечниот принос по единица површина околу 2 пати е поголем кај испитуваните фармери во споредба со просечниот републички просек¹. Така, во истражуваниот период 1994-1996 и 1997-200 година просечниот принос на тутун кај испитуваните фармери изнесуваше 3.780 kg/ha т.е. 3.310 kg/ha, а републичкиот просек околу 1.350 т.е. 2.000 kg/ha.

Глобалното (светско) производство на жито кое во 2002/03 и 2003/04 изнесуваше 566,92 односно 552,70 милиони тони, а во 2004/05 се предвидени околу 618,26 милиони тони, се очекува во наредните четири години да се зголеми за околу 13%, за да се дојде до 700.6 милиони тони. Зголемувањето на производството ќе се заснова како на засадените површини така и на постигнување на повисоки приноси², истакнуваат експертите на ФАО.

Согласно со зацртаната програма за развој на ЕУ која се заснова на постепено намалување на производството на тутун, а зголемување на житните растенија, во 2004/2005 г. се очекува производството на жита во ЕУ да се зголеми за 12.5 мил. тони повеќе од 2003/2004 г.

ЗАКЛУЧОК

Статистичките податоци покажуваат дека динамиката на производство на тутун, пченица, пченка и сончоглед во анализираниот долгорочен период од 1973 до 2002 год. во Р. Македонија покажува циклични движења, со извесен забележителен пораст кај пченката. Тоа може да се забележи од презентираниите табеларни и графички прикази во трудот.

Анализата на динамиката на

производството на наведените земјоделски култури во Р. Македонија, како информации дополнети со анализа на влијанието на многубројните фактори за таквиот нивни развој, ќе послужат за изведување на констатации за анализирање и насочување на производството во наредниот период, согласно со стратешкиот развој на аграрната политика на ЕУ и глобалната аграрна политика во светот.

ЛИТЕРАТУРА

1. Анакиев Б. 1973., Тутунопроизводството во социјалистичкиот земјоделски организации во прилепскиот реон и изнајдување рационални организации на истото, Прилеп.

2. Блажески Б. 1999. Странски капитал во развојот на Република Македонија, Скопје.

3. Ikonovovski A. Duvan u svetskoj i jugoslovenskoj privredi, Beograd, 1970.

4. Commission of the European Communities, COUNCIL REGULATION fixing the premiums and guarantee thresholds for leaf tobacco by variety group and Member state for the 2002, 2003 and 2004 harvests and amending Regulation (EEC) No 2075/92, Brussels, 21.11.2001 COM (2001) 684 final 2001/0276 (CNS).

5. Јакимоски Ј. 1995. Задругарството

во Република Македонија, Хелветика, Скопје,

6. Македонска академија на науките и уметностите, 1997., Национална стратегија за економскиот развој на Република Македонија, Скопје.

7. Markuart R. 1994. Современи пристапи во менаџментот-Менаџмент во агробизнисо, Институт за социолошки и политичко-правни истрадувања, Скопје.

8. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство на Р.Македонија, 1996. Стратегијата за развој на земјоделството, шумарството и водостопанството во Македонија, Република Македонија, Скопје.

9. Мицески Т. 1997. Некои аспекти на

¹ Поопширно во проектот "Некои економско-организациони аспекти за развивање на фармерско производство на тутун со цел зголемување на вработеноста, социјалната сигурност и ефикасноста во тутунопроизводството" од д-р Трајко Мицески и истражувачки тим, ЈНУ Институт за тутун - Прилеп, финансиран од Министерството за образование и наука на Р. Македонија.

² www.fao.org.com. www.fas.usda.gov; www.sei.gov.mk

развојната стратегија на тутунското стопанство, 18-ти Симпозиум за тутун, Охрид.

10. Мураџалиев А. 1999. Нов приод кон предметот економика на аграрот, Астра Ар, Скопје.

11. Статистички годишници на Република Македонија (1973-2004).

12. Tobacco Briefing, "International Tobacco Growers Association", East Grinstead, West Sussex RH 18 5FA, England, August 1994.

DYNAMICS IN THE PRODUCTION OF WHEAT, MAIZE AND SUNFLOWER

Trajko Miceski

Tobacco Institute-Prilep

SUMMARY

Intentions in EU and world policy in development and restriction of some agricultural products oblige our country, as an applicant for EU membership, to catch a link with the global courses. This paper presents data on dynamics in production of tobacco, wheat, maize and sunflower in Macedonia in a period of 30 years.

Statistical data reveal cyclical movement in the analyzed period, with some more noticeable increase in the production of wheat.

Tables and figures presented in the paper will serve as useful information for good agricultural management, for giving analyses and directions in the forthcoming period, according to the strategic development and agricultural policy of the European Union.

Author's address:

Trajko Miceski

Tobacco Institute - Prilep

Republic of Macedonia

Kicevski pat bb, 7500 Prilep